
NUORTEN LÄHEISVERKOSTOT

Läheisverkoston merkitys sijaishuollossa olevien nuorten elämässä nyt sekä
tulevaisuudessa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, syksy 2013

Hanna-Tuulia Ylinen

LAHDENSIVU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatus

Tekijä	Hanna-Tuulia Ylinen	Vuosi 2013
Työn nimi	Nuorten läheisverkostot	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli nuorten läheisverkosto. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millaisia olivat sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostot sekä mitkä olivat vahvuudet ja heikkoudet. Tavoitteena oli saada lisätietoa sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostoista sekä tuoda esille niissä mahdollisesti ilmeneviä epäkohtia.

Aihe on erittäin ajankohtainen, koska nuorten huostaanotot ja sijaishuollon toiminta ovat jatkuvasti esillä mediassa. Läheisverkostojen laatu on osoittautunut yhdeksi ratkaisevaksi tekijäksi nuoren selviytymiselle kohtaamistaan haasteista. Sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostoista ei löydy paljонkaan tutkimustietoa tai kirjallisuutta ja tutkimuksia tarvitaan lisää.

Teoreettisena viitekehystenä olivat aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja aiemmat tutkimukset. Teoreettisina lähtökohtina olivat nuoren kasvu ja kehitys, kasvuyhteisöt ja sijaishuolto kokonaisuudessaan. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla käyttäen hyväksi muokattua läheisverkostokartta- menetelmää. Haastattelujen aikana luodut läheisverkostokartat valokuvattiin.

Tutkimustulokset osoittivat kuinka vanhempien ja muiden perheen jäsenten tuki huostaanoton aikana tukee nuorten selviytymistä arjesta. Vahva läheisverkosto antaa nuorelle uskoa ja luottoa omaa tulevaisuuttaan kohtaan. Tutkimustuloksissa ilmenee myös miten huostaanotto voi vaikuttaa positiivisesti ihmissuhteiden laatuun.

Avainsanat Huostaanotto, sijaishuolto, yhteisöt, nuoret, läheisverkosto

Sivut 29 s.

LAHDENSIVU
Degree Programme in Social Services
Early childhood education and care

Author Hanna-Tuulia Ylinen **Year** 2013

Subject of Bachelor's thesis Young people's social networks

ABSTRACT

The subject of this Bachelor's thesis is young people's social networks. The purpose of the thesis was to examine the nature, strengths and weaknesses of the social networks of young people who are clients of child welfare services. The goal was to get more information about their social networks and find out possible shortcomings.

Taking young people into care and substitute care services are constantly discussed in the media, which makes this a current topic. The quality of social networks has proven to be a decisive factor that helps young people to cope with the challenges they face. There is not much researched information or literature on young people's social networks, so there is a demand for more research.

The theoretical framework of this thesis is based on literature and previous studies related to the topic. The theory consists of young people's growth and development, communality and the whole child welfare system. The research material was collected through a theme interview using a modified version of the social network map. The social network maps made during the interviews were photographed.

The results show how important it is for young people to get support from their parents and other family members during the process of taking into care. A strong social network gives the young person faith and trust in the future. The results also show how taking into care can have a positive effect on the quality of social networks.

Keywords Taking into care, child welfare, community, young people, social network.

Pages 29 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	NUOREN KASVU JA KEHITYS	2
2.1	Nuoruuden historiaa	2
2.2	Fyysinen kehitys.....	3
2.3	Psyykkinen kehitys.....	3
2.4	Sosiaalinen kehitys	4
3	NUORTEN LÄHEISVERKOSTOT	4
3.1	Koulu.....	5
3.2	Koti.....	5
3.3	Vapaa-ajan yhteisöt	7
4	SIJASHUOLTO	9
4.1	Lapsen suojelu maailmalla	9
4.2	Lapsen suojelu Suomessa.....	10
4.3	Kiireellinen sijoitus	11
4.4	Huostaanotto.....	11
4.5	Nuoret lastensuojelun asiakkaina	12
4.6	Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa.....	12
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	13
5.1	Läheisneuvonpito lastensuojelun sosiaalityössä työmenetelmänä.....	13
5.2	Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista.....	14
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
6.1	Aineiston hankinta.....	15
6.2	Analyysi	16
7	TUTKIMUSTULOKSET	18
7.1	Sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostot.....	18
7.2	Läheisverkostoista nuoren saama tuki.....	19
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
8.1	Äidin rooli	24
8.2	Isän rooli.....	25
8.3	Sisarus- ja muut sukulaissuhteet	25
8.4	Kaverisuhteet.....	26
9	POHDINTA.....	26
	LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Läheisverkostot ovat ainutlaatuisia ja jokaisen henkilön kohdalla erilaisia. Puhutaanpa minkä ikäluokan ihmisistä tahansa, niin läheisverkostojen merkitys nousee aina yhä uudelleen esille. Vahvat läheisverkostot tukevat ja antavat apua silloin, kun elämä riepottelee. Heikot läheisverkostot saattavat vain pahentaa tilannetta, jos tukea pyydettyä sitä ei anneta tai sanotaan asioita, jotka heikentävät entisestään uskoa tilanteesta selviämiseen.

Nuoren läheisverkosto kartoitetaan, kun selvitetään sijaishuollon mahdollisuutta: voidaanko nuori sijoittaa toisen vanhemman tai sukulaisen luokse ja jos ei, niin millaista tukea nuoren läheisverkosto voi tarjota sijoituksen aikana? Läheisverkoston kartoittamiseen on kehitelty työkaluksi läheisneuvonpito. Siinä selvitetään, ketkä henkilöt ovat osallistuneet nuoren arkeen ja huolenpitoon ja ketkä ovat nuorelle turvallisia ja merkityksellisiä aikuisia. Läheisiä henkilöitä voivat olla muutkin kuin sukulaiset ja perhe. Työmenetelmän ytimenä on selvittää nimenomaan, ketkä henkilöt ovat nuorelle merkityksellisiä. (Sosiaaliportti 2013b.)

Opinnäytetyössä tutkitaan sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostoa. Nuoret ovat kiinnostaneet minua kohderyhmänä jo aiemminkin. On tärkeää pohtia, mitkä tekijät lisäävät nuoren ajautumista sijaishuollon piiriin. Syventävän harjoittelun aikana tekemäni huomiot nuorten läheisverkostojen yhteisistä piirteistä vakuuttivat minut siitä, että haluan tutkia juuri tätä osa-aluetta nuorten elämästä. Minua myös kiinnostaa heidän elämäänsä tukevat ihmissuhteet, niiden määrä sekä merkityksellisyys nuorille.

Pidän opinnäytetyöni aihetta ajankohtaisena, koska nuoren päätyessä kiireelliseen sijoitukseen tai suoraan huostaan, on läheisverkoston laadulla todella paljon merkitystä. Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto ovat kriisitilanteita nuorelle ja hänen läheisilleen. Tällöin läheisverkosto joutuu koetukselle kriisin kohdatessa. Nuori voi kriisitilanteessa huomata läheisverkostonsa puutteet ja joutua suuremman kriisin kohteeksi. Toisaalta läheisverkosto voi vahvistua ja nuori saada uudenlaista voimaa ja tukea sekä parantaa suhdettaan läheisiinsä.

Aiempiä tutkimuksia sijaishuollon piirissä olevien nuorten läheisverkostosta ei löytynyt. Aihetta sivuavia tutkimuksia kyllä löytyy jonkin verran. Esittelen myöhemmin kaksi tutkimusta, jotka sivuavat opinnäytetyöni aihetta. Ensimmäisessä seurantatutkimuksessa läheisneuvonpitoa on tutkittu osana hyvää käytäntöä sosiaalityössä ja toisessa Pro gradu -tutkielmassa on tutkittu huostaanotettujen nuorten institutionaalisia polkuja. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat nuorten vapaa-aikaa, nuorisotutkimusta, lastensuojelua sekä nuorten fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia murrosiästä aikuisuuteen käsittelevästä kirjallisuudesta.

2 NUOREN KASVU JA KEHITYS

Tässä luvussa esitellään nuoren kasvua ja kehitystä fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Lisäksi kerrotaan hieman nuoruuden historiasta sekä miten nuoruus käsitteenä ja yleisesti ajatuksena on muuttunut ajan saatossa.

Spranger on määritellyt nuoruuden rajat siten, että tytöillä nuoruus on 13–19 vuoden iässä ja pojilla 14–22 vuotiaana. Hänen mukaansa nuoruudessa tapahtuu oman minän löytäminen, elämänsuunnitelman muotoutuminen ja yksittäisille elämänaalueille sisään kasvaminen. Minän löytäminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei lapsuudessa olisi minää. Minän löytäminen vaatii reflektiota oman itsensä kanssa, eikä lapsuudessa se ole niin hyvin mahdollista kuin nuoruudessa. (Puuronen 2006, 60–61.)

Suomessa puhutaan murrosiästä, jolla tarkoitetaan yleisesti nuorena tapahtuvia muutoksia verrattaessa tämän lapsuuteen. Murrosiässä nuori ymmärtää oman yksilöllisyytensä ja pyrkii sitä kohti. Tämä aiheuttaa vanhemmille epämiellyttäviä hetkiä heidän yrittäessä pitää kiinni pienestä lapsestaan. Vanhemmilla voi olla vaikeuksia hyväksyä nuoren pyrkimyksiä irrottautumiseen ja itsensä löytämiseen. (Wais 2005, 91–93.)

2.1 Nuoruuden historiaa

Rousseua keksi nuoruuden käsitteen vuonna 1762. Yhteiskunnan oli ratkaistava kaksi ongelmaa: minne ja miten sijoittaa nuori yhteiskuntajärjestelmään ja kuinka saada hänet käyttäytymään asemansa mukaisesti. Nuoret tuntevat yhtenäisyyttä toisiinsa sekä menneisyyteen. Nuoruudelle tyypillisiä käyttäytymismuotoja ovat opiskelijaradikalismi, boheemisuus, rikollisuus ja jengiytyminen. Näitä on esiintynyt satojen vuosien ajan. Nuoruuden historia ja nuorisokulttuurin nousu alkoi 1950-luvulla. Tuolloin äänilevyteollisuus ja kevyen musiikin kulutuksen kasvu eriyttivät nuorison ryhmäksi muista yhteiskunnan ryhmistä. Kuitenkin nuoret on otettu huomioon lainsäädännössä jo 1300-luvulla. (Puuronen 2006, 22–23.)

Suomessa teollistuminen alkoi 1800-luvun alussa ja nopeutui vuosisadan lopussa. Alhaisen palkkatason vuoksi jokaisen perheenjäsenen palkkatulot olivat tarpeen perheen elättämiseksi. Teollistumisen alkuaikoina suuri osa työläisistä oli naimattomia nuoria naisia ja miehiä. Taloudellisesti riippumattomat nuoret naiset pystyivät itse valitsemaan puolisonsa ja alkoivat ajatella avioliittoa rakkausliittona. Nuoria työntekijöitä koulutettiin työhön. Tätä kutsuttiin muodolliseksi koulutukseksi ja sen piteneminen teollisuuden kehittyessä myötävaikutti nuoruuden jatkumiseen sekä nuorison kehittymiseen erillisenä yhteiskuntaryhmänä. (Puuronen 2006, 44–45.)

2.2 Fyysinen kehitys

Nuoruudessa tapahtuu eräänlainen kypsyminen. Lapsellisuus häviää ja ihminen kasvaa seksuaaliseksi olennoiksi. Seksuaalinen kypsyminen on biologista, mutta myös henkistä kypsymistä. Tunnetilat vaihtelevat voimakkaiden halujen ja himojen kokemuksien välillä. Syviä tuntemuksia koetaan asioista ajatellessa: mikä on oikeaa ja väärää, mikä on moraalisesti oikein ja mikä taas ei. Nousevat halut tulevat biologisen muutoksen myötä ja luovat eräänlaisen kaoottisen, irrationaalisen puolen elämään. Tämä puoli luo turvattomuuden tunnetta ja horjuttaa järkevästi ajateltua maailmaa. Nuoruudessa etsitään tasapainoa ajattelun ja halujen maailmaan. Perimä vaikuttaa nuoren ulkonäköön ja aikuisuuden kynnyksellä nuoren ulkonäkö on muodostunut sellaiseksi, millainen se tulee olemaan suurimman osan hänen elämästään. Uuden ulkonäön hyväksyminen osaksi itseään vaatii sisäistä keskustelua. 20-vuotiaaksi asti yksilön kehitys on helposti havaittavissa, mutta siitä eteenpäin muutoksista tulee sisäisempiä ja yksilöllisiä. Aikuisuuden kehitystehtävien turvaamiseksi nuoruudessa on hyväksyttävä omat fyysiset muutoksensa. (Dunderfelt 2011, 88–95.)

Seksuaalisuus on aluksi nuorelle häpeällistä ja erittäin salaista. Alussa seksuaalisen aktiivisuuden tarkoituksena on saavuttaa elämys omasta itsestä salassa kaikilta muilta. Aluksi seksuaalisuus koetaan todistuksena siitä, että nuoret on vihitty elämän viimeisiin salaisuuksiin. Vasta myöhemmin nuoruudessa tai vasta varhaisaikuisuudessa seksuaalisuus nähdään kahden ihmisen kohtaaminen syventävänä ja rikastuttavana hienona asiana. (Weiss 2005, 96–97.)

2.3 Psykkinen kehitys

Nuoruus sijoittuu 12–20 ikävuosien kohdalle. Se voidaan jakaa kolmeen jaksoon: Nuoruuden varhaisvaihe, nuoruuden keskivaihe ja nuoruuden loppuvaihe. Nuoruuden varhaisvaiheessa (12–15-vuotiaana) tapahtuu ihmissuhteiden kriisi, jolloin protestoidaan vanhempia ja muita auktoriteetteja vastaan. Myös varsinainen biologinen murrosikä sijoittuu tälle ajanjaksolle. Nuoruuden keskivaiheessa (15–18-vuotiaana) tapahtuu identiteetikriisi, jolloin nuoret samaistuvat, ihastuvat, syventävät ihmissuhteitaan ja selkeyttävät minäkokemustaan. Nuoruuden loppuvaiheessa (18–20-vuotiaana) on ideologinen kriisi, jolloin pohditaan omaa asemaa maailmassa ja aloitetaan itsenäinen elämä. Nuoruuteen kuuluu kehitystehtäviä, jotka mielletään yksilön kehittymiselle ja seuraavaan elämänvaiheeseen siirtymiselle välttämättömiksi haasteiksi. Tällaisia kehitystehtäviä ovat muun muassa hyväksyä oma fyysinen ulkonäkö, ottaa vastuuta taloudellisista seikoista ja pyrkiä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen. (Dunderfelt 2011, 84–85.)

Nuoruudessa herää herkkyys häpeän tunteelle. Ihminen tuntee jo lapsena jonkinasteista häpeää, mutta nuoruudessa tunneherkkyys saa häpeän tunteen todellistumaan. Häpeä vaikuttaa pinnan alla. Ympäristön muodot kuten tavat, arvostukset, ihanteet ja normit näyttäytyvät nuorelle. Ympäristön muodot koetaan usein vaatimuksiksi, jotka on täytettävä. Toisaalta nuori ei välttämättä tunne kaikkia näitä vaatimuksia niin hyvin, että osaisi toimia

niiden mukaan. Tämä luo arkuutta ja epäilyksiä omaa pärjäämistään kohtaan. Häpeä on sekä positiivinen että negatiivinen tunne. Positiivisena se luo vallitsevista normeista tietoisien kansalaisten eli sivistyneen. Negatiivisena se luo epäonnistumisen pelkoa ja voi saada välttelemään erilaisia sosiaalisia tilanteita, joissa epäonnistumisen mahdollisuus on suuri. Nuoruudessa näyttäytyy vahvasti pelko siitä, ettei kelpaa toisille. Häpeän kehittyneempi muoto syällisyys on merkki sisäistetystä moraalista, mutta myös yksi syy sosiaalisille paineille. Vanhempien tulisi kunnioittaa nuoruuden kasvua siten, että ovat tietoisia nuorten alttiudesta häpeään eikä häpeää saisi koskaan käyttää rangaistuksena. (Turunen 1996, 104–107.)

2.4 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalinen ja biologinen kehitys kulkevat rinnakkain ja aiemmassa luvussa selvensin jo nuoruuteen liittyvää häpeän tunnetta, joka vaikuttaa myös sosiaalisiin suhteisiin. Nuoren sielu on helposti haavoittuva ja vanhempien tulisi antaa nuorelle turvaa. Usein nuori kokee, etteivät vanhemmat ymmärrä häntä ja etsii turvaa muista sosiaalisista ympäristöistä kuten ikäryhmästään. Samanikäiset kokevat samankaltaisia asioita ja luovat vertaisuellista verkostoa toisilleen. Nuoret naiset saavat nuoria miehiä enemmän toisistaan tukea murrosiän muutoksiin. Tämä voi johtua siitä, että naisille voi olla luontaisempaa puhua ajatuksistaan sekä muista murrosikään liittyvistä muutoksista. (Weiss 2005, 93–94.)

Nuoruuteen kuuluu mahdollisimman voimakkaiden kokemusten ja aistielämyksien etsiminen. Nuori kokee menettäneensä turvallisuuden ja etsii turvaa juuri uusien kokemusten ja itsensä etsimisen kautta. Aikuisille tärkeät säännöt eivät kiinnosta lainkaan ja tuntuvat vastenmielisiltä. Toisaalta nuori tarvitsee näitä sääntöjä tietynlaista turvaa varten: on turvallisempaa etsiä itseään, kun on jotain vakaata, joka pitää kaiken koossa. Nuoret etsivät itselleen esikuvaa aikuisuutta varten ja matkivat idoliaan muuttamalla vaatetustaan, kampausta tai puhetyyliä. Esikuvaa valittaessa on hyvin yleistä, että se on mahdollisimman erilainen kuin kotona koettu aikuisten maailma. (Weiss 2005, 94–96.)

3 NUORTEN LÄHEISVERKOSTOT

Seuraavaksi kerrotaan yleisesti yhteisöistä ja millaisia läheisverkostoja ne sisältävät. Nuorisotutkimus on tutkinut etenkin erilaisia kasvuyhteisöjä kuten koulu, koti ja vapaa-ajan yhteisöt ja sen vuoksi ne on eritelty alaotsikoihin läheisverkostojen hahmottamisen helpottamiseksi.

Läheisverkostot käsitteenä voi tarkoittaa jokaiselle hieman erilaista, mutta yleisesti ajateltuna ne hahmotetaan eräänlaisiksi sosiaalisiksi verkostoiksi. Verkostot muodostuvat toimijoista, jotka yhdistyvät toisiinsa erilaisten suhteiden kautta. Suhteet voivat olla erilaisia ja muodostua esimerkiksi roolien, yhteenkuuluvuuden ja vuorovaikutuksen kautta. (Jyväskylän yliopisto n.d.) Sijoitettujen nuorten sosiaalisia suhteita tutkittaessa on huomattu, että heidän pysyvimpiä sosiaalisia siteitä voivat olla toiset nuoret, jotka kiertävät samoja sijoituspaikkoja. (Hujala ym. 2004, 210).

3.1 Koulu

Suomalainen koulu koetaan nykyään tietojen ja taitojen oppimispaikkana. Koulu ei onnistu vaikuttamaan nuorten kasvatukseen eikä saa aikaan yhteisöllisyyttä. Kansainvälisesti verrattuna suomalaisilla nuorilla on hyvin vähän vaikuttamismahdollisuuksia koulun asioihin. Juuri vaikuttamisen mahdollisuudet ja yhteisöllisyyden kasvattaminen tulevat olemaan koulu-maailman tulevia haasteita. (Kiilakoski 2012, 29.)

Vuonna 2009 teetettiin kansainvälinen tutkimus, jossa vertailtiin oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia koulun toiminnassa. Kysymykset esiteltiin opettajille ja oppilaille. Tutkimuksessa todettiin, että opettajat sekä oppilaat eivät usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Vaikutusmahdollisuudet rajoittuivat lähinnä koulun vapaa-ajan toimintaan ja luokan sisäiseen toimintaan kuten sääntöihin. Oppilaskuntia ei hyödynnetä koulun sisäisistä asioista ja opetussuunnitelmasta päätettäessä, mikä lisää oppilaiden passiivisuutta. Kyselyn mukaan yli 80 % yläkouluikäisistä nuorista olisi halukkaita vaikuttamaan enemmän koulun asioihin. Kuitenkin esteeksi havaittiin eräänlainen pelko erottua joukosta, koska yhteiskunnassamme vallitsee yleinen käsitys aikuisen roolista asioiden ja sääntöjen laatijana. (Kiilakoski 2012, 30–31.)

Vuonna 2009 julkaistussa nuorten vapaa-aikaa tutkivassa kyselytutkimuksessa koulun tilojen käyttöä vapaa-ajan toimintaa varten kannatti noin puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista. Suurinta kannatus oli nuorten keskuudessa, jotka eivät olleet peruskoululaisia. Kysymys oli muotoiltu käsittelemään aikaa kouluajan ulkopuolella, jotta saataisiin vastauksia nimenomaan eheytetyn koulupäivän kannatuksesta. Eheytetty koulupäivä tarkoittaa koulupäivän rakenteellista muutosta siten, että opiskelu, lepo ja harrastuskokemukset vuorottelevat päivän aikana. (Myllyniemi 2009, 53.)

Koulu on nuoren arjesta se osa, johon aikuiset voivat vaikuttaa. Koulussa olisi pyrittävä rakentamaan kunnioittavaa kohtaamista, vuorovaikutuksen erilaisia tapoja ja turvallisia ihmissuhteita. Avoin, keskusteleva ja osallistava ilmapiiri ovat avainsanoja tämän mahdollistamiseksi. Nykyään koulun toimintaa on leimannut halu sulkea silmänsä konflikteilta sen sijaan, että nuorille opetettaisiin rauhanomaisia keinoja ratkoa konflikteja. Vertaissovittelun on huomattu kehittävän kykyä kuunnella, toisen huomioon ottamista, empatiaa ja vastuuntuntoa sekä antavan kokemuksia vaikuttamismahdollisuuksista omiin asioihin. (Kiilakoski 2012, 34–35.)

3.2 Koti

Perhe muodostaa kodin. Yleisen ihanteen mukainen ydinperhe muodostuu kahden eri sukupuolta olevan aikuisen ja heidän yhteisten lastensa kesken. Lisäksi ihanteeseen kuuluu, että perheen lapset ovat eri sukupuolta. Yleinen normi on, että kolme lasta on vielä hyväksyttävää, mutta neljä on jo suurperheen lukumäärä. Pohjoismaissa ihminen on oppinut käsitteeseen ydinperhe, johon eivät kuulu enää lähisukulaiset. Sukuperhe on menettänyt merkityksensä hyvinvointivaltiossa, jossa yhteiskunnan jäsenistä huolehditaan ja tärkeiden ihmissuhteiden määrä on vähentynyt. Tällöin lähei-

siltä ihmissuhteilta vaaditaan paljon, kun tukiverkosto on kutistunut. (Ijä 2009, 13–16.)

Vaikka perheen käsite on muutoksessa, ei itse perheen asema vaikuta uhaltulta. Suomalaisten perhemyönteisyys on kasvussa ja suomalaisilla on halu viettää aikaa perheen kanssa. Perhemyönteisyys ei ole riippuvainen ihmisten uskonnollisista asenteista eikä se kumpua perinteisyydestä, vaan tutkimusten perusteella se vaikuttaisi olevan melko itsenäinen orientaatio. (Myllyniemi 2009, 102–107.)

Nuorten ikäryhmälle perhe ei ole menettänyt merkitystään. Yhteenkuuluvuuden tunne perheeseen koetaan vahvempana kuin mihinkään muuhun kysytyyn sosiaaliseen yksikköön. Nuorten vapaa-aikaa tutkivassa kyselytutkimuksessa 90 prosenttia nuorista piti oman perheen perustamista ja lasten saamista ennen 35 ikävuotta tärkeänä. Lähes yhdeksän nuorta kymmenestä piti perhettä tärkeänä ajankäytön tärkeyden näkökulmasta katsottuna. Enemmistö alle 20-vuotiaista piti aikaa perheen kanssa tärkeänä eli vapaa-aika ei ole nuorillekaan vain omaa aikaa, vaan myös perheen aikaa. Silti enemmistö kotona asuvista nuorista koki, etteivät tapaa vanhempiaan päivittäin tai edes viikoittain. Kyse saattaa olla siitä, kuinka tapaaminen mielletään. Tässä tapauksessa nuoret saattoivat mieltää tapaamiset muuksi kuin yhdessä tv:n katsomiseksi. (Myllyniemi 2009, 102–107.)

Tutkimuksessa kysyttiin myös nuorten suhdetta vanhempiinsa lapsuudessa ja huonoista tai erittäin huonoista vanhemmista raportoi vain pieni vähemmistö. Lisäksi selvitettiin myös erikseen välejä isään sekä äitiin. Suhde äitiin oli yleisesti ottaen parempi kuin suhde isään. Vastaajan iällä vaikutti olevan suurin vaikutus tuloksiin, koska vastaajan nykytilanne esim. murrosikä vaikutti vastauksiin. Vapaa-ajan kyselyssä kysyttiin myös alkoholin vaikutusta siihen millaiset välit nuorilla on vanhempiinsa. Lapsuudenkodin alkoholinkäyttö vaikutti väleihin isään ja äitiin eri tavoin: isän alkoholinkäyttö koettiin suhdetta huonontavana, mutta äidin alkoholinkäytöllä ei vastaavaa yhteyttä ollut. (Myllyniemi 2009, 102–107.)

Nuoret kokivat vaikutusmahdollisuutensa kotona melko pieniksi. Eniten voitiin vaikuttaa siihen mitä harrastaa ja mitä tekee koulun jälkeen vapaaajallaan. Vähiten voitiin vaikuttaa asioihin, jotka koskevat koko perhettä kuten yhteiset hankinnat ja asuinpaikka. Asuinpaikkaan vaikuttamisen voimattomuuden tunne näkyi etenkin nuorissa, jotka asuivat vuoron perään toisen vanhempansa luona. (Myllyniemi 2009, 114–115.)

Nuorten vapaa-aikaa tutkivassa kyselytutkimuksessa perheen merkitystä vaikeiden asioiden ratkomisessa ja niiden puhumisessa mitattaessa vanhemmat osoittautuivat tärkeiksi alle 15-vuotiaiden keskuudessa. Heistä 87 prosenttia turvautui nimenomaan vanhempiinsa vaikeissa asioissa. Vasta myöhemmällä iällä ystävät sekä sisarukset muodostuivat tärkeämmiksi keskustelukumppaneiksi. Noin kolmannes yli 15-vuotiaista turvautui yhä enemmän sisaruksiinsa kuin vanhempiinsa vaikeissa asioissa. Sisarusten ikäerolla oli merkitystä: tutkimuksen mukaan yli viisi vuotta vastaajaa vanhemman sisaruksen kanssa oli helpompi puhua. Syynä voi olla kilpailuaseman vähäisyys. Nuorempiin sisaruksiin ei niinkään turvauduttu. (Myllyniemi 2009, 62.)

3.3 Vapaa-ajan yhteisöt

Vapaa-aikaa käsitteenä on hieman vaikea määrittää, koska se ja sen merkitys ihmiselle muuttuu aina ihmisen mukaan. Kuitenkin vapaa-aikaa voisi ajatella suhteessa johonkin muuhun aikaan, kuten työhön, kouluun tai perheeseen. Jos ei ole mitään muuta aikaa kuin vapaa-aika, niin voitaisiinkin silloin kysyä, onko varsinaista vapaa-aikaa lainkaan. Vapaa-aika koetaan omaksi ajaksi. Vapaa-aika mielletään jatkumoksi, jolle ei voida vetää selkeitä rajoja. Kuitenkin se mielletään työn tai koulun ulkopuolella vietetyksi ajaksi. Mitä organisoidummasta ajankäytöstä on kyse, sitä vähemmän se koetaan vapaa-ajaksi. Kun esimerkiksi verrataan järjestön järjestämää toimintaa ja kavereiden kanssa olemista, mielletään kavereiden kanssa oleminen enemmän vapaa-ajaksi kuin järjestössä vietetty aika. (Myllyniemi 2009, 20–25.)

Vuonna 2009 julkaistussa nuorten vapaa-aikaa tutkivassa kyselytutkimuksessa 88 prosenttia nuorista kertoi omaavansa ainakin jonkin harrastuksen. 62 prosenttia nuorista harrasti yksin ja 45 prosenttia oli mukana järjestön toiminnassa tai jäsenenä. Vain alle 18 prosenttia nuorista kertoi kuuluvansa järjestön toimielimeen tai osallistui toiminnan suunnitteluun. (Myllyniemi 2009, 49–50.)

Kavereiden merkitys vaikeista asioista puhuessa koetaan nuorten vapaa-ajan tutkimuksessa tärkeäksi. (Myllyniemi 2009, 59.) Terveys ry:n vuonna 2008 tekemän valtakunnallisen kyselyn mukaan nuoret pitävät alkoholia normaalina osana nuoruutta ja nuorisokulttuuria. Päihteiden käyttöä ei nähdä terveyttä vaarantavana tekijänä, vaan enemmänkin hauskanpitoa ja nuorimpien vastaajien mielestä kokeilunhaluna. Muita syitä päihteiden käyttöön olivat ongelmien ja huolten hallitseminen sekä pahan olon ja masennuksen lievittäminen. Kyselyssä ei kysytty sitä, liittyykö päihteiden käyttö ystäviin tai ystävyys-suhteisiin. (Myllyniemi 2009, 70–71.)

Nuorten yhteisöllisyyteen vapaa-aikana liittyivät keskeisesti ystävät. Kyselytutkimuksessa samaa sukupuolta olevia ystäviä tytöillä ja pojilla oli keskimäärin neljä alle 15vuotiaana. Vanhetessaan hyvien ystävien määrä laski. Eri sukupuolta olevia ystäviä ei kaikilta nuorilta löytynyt. Tämä oli yleisempää pojilla kuin tytöillä. Seurustelusuhhteessa olevat nuoret vähensivät yhteydenpitoa eri sukupuolta oleviin ystäviinsä ja puolella seurusteluvista 15–19-vuotiasta nuorista oli vain yksi hyvä toista sukupuolta oleva ystävä. (Myllyniemi 2009, 78–82.)

Lähes puolet kyselytutkimukseen vastanneista 10–29-vuotiaista nuorista tapasi ystäviään päivittäin ja useampi kuin neljä viidestä vähintään viikoittain. Ystävien tapaamistiheys laski mitä vanhemmaksi tuli, koska 25–29-vuotiaista enää neljännes tapasi ystäviään lähes päivittäin. Järjestötoiminnalla tai hyvien ystävien määrällä ei näyttänyt olevan vaikutusta ystävien tapaamistiheyteen. Tiheimmillään ystäviään tapasivat ne, joilla hyviä ystäviä oli keskimääräisesti hieman yli viisi. Harvimminkin ystäviään tapasivat ne, joilla ystäviä oli yli kymmenen. (Myllyniemi 2009, 88–94.)

Nuorten yhteydenpito ystäviin on muuttunut yhä enemmän puhelin- ja nettiyhteyksien kasvun ansiosta. Kyselytutkimukseen vastanneista nuorista

useampi kuin kolme neljästä oli yhteydessä ystäviinsä puhelin- tai nettiyhteydessä lähes päivittäin ja viikoittain käytännössä kaikki. Ystävien määrällä ei ollut yhteyttä puhelin- ja nettiyhteyksien tiheyteen. Ne, jotka olivat eniten yhteydessä ystäviinsä netin- ja puhelimen välityksellä, tapasivat myös eniten ystäviään kasvokkain. On keskusteltu siitä, kuinka tyydyttäviä virtuaali-ihmissuhteet ovat oikeisiin verrattuna. Virtuaalimaailmassa riskit ovat pienemmät hylätyksi tulemisessa ja haavoittumisessa. Kuitenkaan nettikavereita ei koeta yhtä hyväksi kuin todelliset ystävät silloin, kun olisi vaikeita asioita käsiteltävänä. (Myllyniemi 2009, 88–94.)

10–29-vuotiaista nuorista noin kaksi kolmannesta koki kuuluvansa kiinteisiin ystäväpiireihin. Kiinteä ystäväpiiri tarkoittaa vapaa-aikatutkimuksessa jengii, ystäväpiiriä tai melkein kiinteää ryhmää. Tällaiset nuoret tapaavat ystäviään lähes päivittäin. Iän myötä ryhmiin kuulumisen vähennee. Kiinteisiin ystäväpiireihin, jengeihin ja muihin vastaaviin ryhmiin kuuluvat nuoret olivat tyytyväisempiä vapaa-aikaansa. Sen sijaan ihmissuhteidensa tyytyväisyyteen sillä ei ollut vaikutusta. Nuorisokulttuurisiin tyyliin, kuten gootti, hoppari, punkkari, kuuluvilla nuorilla on vähemmän hyviä ystäviä kuin tyyliin kuulumattomilla nuorilla. (Myllyniemi 2009, 88–94.)

Monikulttuurisista 13–25-vuotiaista nuorista joka kymmenes kuului johonkin nuorisotyylisiin. Mahdollisesti identiteetin rakentaminen voi olla maahanmuuttaja- ja monikulttuurisille nuorille vaikeampaa. Myös ajan viettäminen ystävien kanssa oli monikulttuurisille nuorille erityisen tärkeässä asemassa. Etenkin monikulttuurisille tytöille se oli tärkeämpää kuin pojille. Nuorisokulttuureihin liittyminen voi olla erityisen tärkeää nimenomaan monikulttuurisille nuorille muodollisten jäsenyyksien avautumisen vaikeuden vuoksi. (Myllyniemi 2009, 96–101.)

Seurustelu on oma erityinen ystävyysuhteen muoto. 10–14-vuotiaista noin joka viides seurusteli. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä tyttö- ja poikaystäviä oli eniten ja sitä vanhemmissa osuus pieneni vaihtuen kasvavaan avo- ja aviopuolisoiden osuuteen. Seurustelulla ei ollut merkittävää yhteyttä siihen, kuinka tyytyväisiä nuoret olivat omiin ihmissuhteisiinsa. Nuoret, joilla ei ollut seurustelukumppania, olivat tyytyväisimpiä vapaa-aikaansa. Tämä voi mahdollisesti johtua siitä, että heillä on enemmän vapaa-aikaa kuin seurustelevilla. He, jotka eivät seurustelleet, kokivat seurustelevia harvemmin vapaa-aikansa riittämättömäksi tehdäkseen mitä haluavat. (Myllyniemi 2009, 86–87.)

4 SIJAISHUOLTO

Tässä luvussa avataan sijaishuoltoa käsitteenä. Teoria on jaettu kuuteen osaan, jotka käsittelevät lapsen suojelua maailmalla sekä Suomessa, millaisia sijoitusmahdollisuuksia sijaishuollossa on, nuoria lastensuojelun asiakkaina sekä avohuollon tukitoimia.

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, kiireellisesti sijoitettuna, huostaan otettuna, hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä ja jälkihuoltona. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen tai nuoren hoidon sekä kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Saastamoinen 2008, 24–25.)

Sijaishuollon muotoja ovat perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai jokin muu lapsen tarpeisiin vastaava sijoitusmuoto. Perhehoidossa tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon, edistää sosiaalista kehitystä ja antaa perusturvallisuuden tunne. Ammatillinen perhekoti on sijaiskodin ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto, jossa asuu vähintään kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Henkilöstöllä tulee olla työhön soveltuva ammattitutkinto. Laitoshuollolla tarkoitetaan lastenkoteja, nuorisokoteja, koulukoteja ja vastaanottokoteja. Muu lapsen tarpeisiin vastaava sijoitusmuoto voi tarkoittaa sijoittamista hoitajaksoa sairaalassa. Lapsen sijoittaminen kotiin voi olla niin sanottu koekotiutuminen, jolloin lapsi voi olla kotona enintään kuusi kuukautta ja tarkoituksena on arvioida lapsen mahdollisuutta siirtyä sijaishuollosta kotiin pysyvästi. (Saastamoinen 2008, 27–32.)

Sijaishuollon tehtävänä on turvata tavallinen arki ja siihen liittyvä huolenpito, hoito ja kasvatusta. Tavoitteena on myös tukea lapsen tai nuoren tärkeitä ihmissuhteita. (Hujala, Puonti & Saarnio 2004, 206.)

4.1 Lapsen suojelu maailmalla

YK:n Yleismaallinen ihmisoikeusjulistus vuonna 1948 loi pohjaa Euroopan ihmisoikeussopimuksille. Tärkeimmät ihmisoikeussopimukset Euroopassa tehtiin 1950- ja 1960-lukujen alussa. Vuonna 1951 hyväksytty Euroopan ihmisoikeussopimus sisälsi pelkästään poliittisia ja kansalaisoikeuksia koskevat säännökset. Kymmenen vuotta myöhemmin hyväksyttiin sosiaalisia oikeuksia koskeva säädös, Euroopan sosiaalinen peruskirja. Se täydensi muun muassa toimeentuloturva, asumista ja terveyden suojelua, huolenpitoa palveluita sekä suurten vähemmistöjen kuten lasten ja vanhusien suojelua. Kuitenkin näiden sosiaalisten oikeuksien tehoton valvonta johti siihen, että niitä pidettiin enemmänkin suuntaviivoina kuin sitovina säädöksinä. Vuonna 1989 hyväksyttiin YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka useimmat Euroopan maista kokivat sitovaksi. Sopimus käsittelee lapsen ihmisarvoa, perusvapauksia, lasten yhdenvertaisuut-

ta sekä lapsen edun huomioon ottamista kaikissa lasta koskevissa oikeudellisissa ja sosiaalisissa kysymyksissä. (Hujala ym. 2004, 62–64.)

Vuonna 1992 luotiin järjestökantelumenetelmä aiemmin tehottomasti valvottuja sosiaalisia oikeuksia valvomaan ja vuosi myöhemmin uusittiin peruskirjan sisältö. Uudistettu peruskirja laajensi ja selkeytti lasten ja nuorten moraalista ja sosiaalista suojelua. Sosiaalisten oikeuksien komitea (ESOK) teki vuonna 2000 päätöksen asioista, jotka katsotaan lapsen ihmisoikeuksien loukkaamiseksi. Näitä ovat: taloudellinen hyväksikäyttö, alistaminen ja halventava kohtelevminen, väkivalta lasta kohtaan ja kurittaminen, hylkääminen, seksuaalinen riisto, lapsiprostituutio sekä lapsikauppa ja salakuljetus. Lasten ihmisarvon suojelemisessa olennaista on, että valtion lainsäädäntö kieltää sekä nämä ihmisoikeuksien loukkaukset että pystyy valvomaan ja järjestämään loukkauksista johtuvat seuraukset. (Hujala ym. 2004, 65–67.)

Lasten julkista huoltoa, toisin sanoen lastensuojelua koskevat oikeudelliset standardit, perustuvat jo aikaisemmin kertomaani ESOK:n vuonna 2000 tekemään periaatepäätökseen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuosien varrella tekemiin päätöksiin. Lastensuojelussa pyritään muiden lapsille tarkoitettujen instituutioiden tavoin kehittämään ja turvaamaan lapsen persoonallisuuden sekä fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien tasapaino. On huomioitava lastensuojelun rakenteelliset tekijät: perhehoidon saatavuus, laitoshoidon yksiköiden kodinomaisuus, biologisen perheen kuntoutus sekä lasten psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen tukipalvelut. Päätös korostaa yksiköiden kodinomaisuutta, jolla on pyritty rajaamaan hoitoyksiköiden kokoja ja parantaa sen toiminnallisia valmiuksia. Huostaanotetulla lapsella ja nuorella on samat oikeudet kuin muillakin lapsilla ruumiilliseen koskemattomuuteen, päättää omista asioistaan, vapaus liikkua jne. Lapsen perusvapauksien rajoittamiseksi edellytetään parlamentin säätämä laki ja että rajoitukset ovat välttämättömiä yhteiskunnan toiminnalle. Vapauksia voidaan rajat myös silloin, jos lapsi on vaaraksi itselleen tai muille ja jos näillä toimilla uhkaava vaara voidaan eliminoida. (Hujala ym. 2004, 73–74.)

4.2 Lapsen suojelu Suomessa

Vuoden 1983 lastensuojelulain keskeisin käsite on perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu. Lastensuojelun keskiössä on perhe ja suojelun tarpeen laukaissut lapsi on erityisen huomion kohteena. Lastensuojelun tehtävänä on näiden ihmisten tukeminen, tavoitteena parempi tulevaisuus ottaen huomioon heidän voimavaransa sekä odotukset. Sosiaalityöntekijä selvittää tuen tarpeen ja valitsee optimaaliset tukitoimet yhdessä asiakasperheen ja lapsen tai nuoren kanssa. Optimaalisuutta ohjataan ajattelemalla lapsen etua kauemmas tulevaisuuteen. Sama optimaalisuuden periaate toistuu huostaanoton toisessa kriteerissä (LSL § 16), joka edellyttää huostaanottoon ryhtymistä vain kun huostaanotto on ainoa ratkaisu eli vain jos avo- huollon tukitoimet eivät ole riittäviä, mahdollisia tai tarkoituksenmukaisia. (Hujala ym. 2004, 75–77.)

Myös lastensuojelun tarpeen tulisi olla korostetusti olemassa, kun uhka lapsen hyvälle tulevaisuudelle on suuri. Lain 8 §:ssä avainrooliin on nostettu yleiset palvelut, neuvolat, koulut ja päiväkodit. Erityispäivähoito, erityisopetus ja koulun oppilashuolto ovat voimavaroja joiden tarkoituksena on ratkaista lastensuojelullisia ongelmia ennen kuin ongelmat kasvavat liian suuriksi. Ajatuksena on, että ensin tulevat ehkäisevät toimet, seuraavaksi yleiset palvelut ja viimeisenä lapsen huoltoa koskevat asiat kytkeytyneenä perhe- ja yksilökohtaiseen lastensuojeluun. Toisin sanoen ensin huomioidaan asiakkaiden asiat ja vasta sen jälkeen hallinnon tarpeet. (Hujala ym. 2004, 77–79.)

4.3 Kiireellinen sijoitus

Kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään, kun lapsen turvallisuus, kasvu- ja kehitys on vaarassa tai lapsen vanhemmat eivät kykene väliaikaisesti hoitamaan lastaan. Tällaisia vanhemmista johtuvia tilanteita voivat olla äkilliset onnettomuudet ja sairaudet, mielenterveys ja alkoholiongelmat sekä väkivaltaisuus. Nuori voi myös itse olla syynä kiireelliselle sijoitukselle käyttäytymällä itselleen vaarallisella tavalla muun muassa käyttää päihteitä tai käyttäytyä itsetuhoisesti. Päätöstä tehtäessä on harkittava tarkkaan, kumpi on lapselle haitallisempaa: äkillinen ero vanhemmista vai kotiin jääminen. Kiireellisestä sijoituksesta päättää sosiaalityöntekijä. Lapsen ja vanhempien mielipide on selvitettävä, mutta se voidaan jättää tekemättä, jos aikaa selvityksen tekoon ei ole ja mielipiteen kuuleminen voi estää päätöksen toteutumisen. (Sosiaaliportti 2013a.)

4.4 Huostaanotto

Huostaanoton edellytykset on säädetty lastensuojelulain 16 §:ssä. Säännös on laadittu ehdottomaan muotoon eli sosiaalilautakunnalla on ehdoton velvollisuus huostaanottoon, jos säännöksessä olevat olosuhteet täyttyvät. Säännöksessä on kolmiportainen edellytysten ketju, jonka jokaisen edellytyksen on täyttyttävä. Näitä edellytyksiä ovat lapsen elinympäristö, lapsen oma käyttäytyminen, lapsen oma menettely, avohuollon tukitoimien arviointi lapsen tai perheen tilanteessa sekä lapsen edun ensisijaisuus. Huostaanottopäätös on aina perusteltava ja kyettävä tuomaan esiin perusteiden olemassaolo. Negatiiviset ja positiiviset havainnot on kirjattava muistiinpanoihin. Asiakirjoihin on kirjattava myös mahdolliset näkemyserot huostaanoton tarpeellisuudesta lapsen tai vanhempien kanssa. Muilta tahoilta pyydettävät lausunnot on pyydettävä kirjallisina. Tällaisia tahoja ovat muun muassa koulu ja neuvolat. Asiakirjoissa otetaan kantaa kaikkien tahojen näkökulmiin sekä kirjataan kaikki puutteet lapsen huolenpitoa koskien. (Puonti ym. 2004,

Lapsen huolenpidossa ilmeneviä puutteita voivat olla myös kodin olosuhteet. Myös lapsen oma kehitys voi olla syynä huostaanotolle. Tämä tarkoittaa lapsen omaa käytöstä, joka on vaaraksi hänen kehitykselleen. Huostaanottopäätökseen kirjataan, mitä sosiaalitoimi on lapselle tai hänen perheelleen tarjonnut. Tukitoimia on tarjottava siten, että ne ovat oikeasti asiakkaan ulottuvissa, eivätkä vain suullisesti tarjottuja palveluita. Sijaishuoltoapaikkaa valittaessa on pyrittävä turvaamaan lapsen oikeus pitää yh-

teyttä hänelle läheisiin ihmisiin. Näin ollen noudatetaan ajatusta lapsen edun ajamisesta. (Puonti ym. 2004, 96–97.)

4.5 Nuoret lastensuojelun asiakkaina

Nuoren asiakkuus lastensuojelussa tarkoittaa huostaanottoa, avohuoltoa, sijoitusta tai 18 vuotta täyttäneille tarjottua jälkihuoltoa. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoinen hänen tarpeisiin räätälöityä tukea, jonka tavoitteena on helpottaa siirtymistä aikuisuuteen. Nuoret ovat usein tietoisia syistä, jotka ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuuteen. Tällaisia syitä voivat olla perheeseen, omaan käytökseen tai kumpaankin liittyvät tekijät. Lastensuojelu tulee kuvaan silloin, kun muut auttamistoimet nuoren kanssa eivät ole enää auttaneet. (Bardy 2009, 200–202.)

Lastensuojelu on aikuiskeskeinen palvelujärjestelmä, joka määrittelee nuorten ongelmat hallinnollisten interventioiden eli väliintulojen perustaksi. Nuoret harvoin pääsevät vaikuttamaan millaisia riskikäsitteitä ja merkityksiä heistä tuotetaan. Lastensuojelun suojelutehtävän ja toimistotaapaamisten rinnalle tulisi kehittää toiminnallisia työmalleja, jotka antavat enemmän tilaa lasten ja nuorten toimijuudelle aikuiskeskeisessä palvelujärjestelmässä. (Bardy 2009, 200–202.)

4.6 Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa

Tukitoimilla tarkoitetaan perheeseen kohdennettua tukea, jonka tarkoituksena on ehkäistä lapsen tuleva sijoitus lastensuojelulaitokseen. Yksi tällainen keino on perhetyö. Lastensuojelussa tehtävää perhetyötä ovat ohjaava perhetyö, avohuollollinen perhetyö, avotyö, toiminnallinen avotyö, kuntouttava ja tehostettu perhetyö, perhetukityö ja perhehoito. Perhetyö on asiakasperheiden epävirallista ja virallista perheen itsenäisen selviytymisen ja vanhemmuuden tukemista sekä arjen kasassa pitämistä. Työn metodeina käytetään lyhytterapiaa, tavoitteellista perheneuvottelua, ratkaisukeskeisyyttä, toiminnallisuutta, yhteisöhoitoa ja käytännöllistä lastenhoidollista neuvontaa. Vertaistukea annetaan perheryhmätöinnässä, joka sijoittuu erityisesti avohuollon tukitoimien piiriin. (Hujala ym. 2004, 240.)

Perhetyössä asiakas itse on oman perheensä asiantuntija. Asiakas voi mieltää perheeseensä kuuluvan ystäviä ja sukulaisia. Aikuisilla voi olla erilainen näkökulma perheen määritelmästä. Perhekeskeisessä näkökulmassa tuetaan koko perhettä, korostetaan perheen omia voimavaroja ja sitä, kuinka yhdelle perheenjäsenelle sattunut tapahtuma voi vaikuttaa koko perheeseen. Perhe nähdään järjestelmänä, jossa yhden systeemin heikkeneminen tai puuttuminen vaikuttaa koko järjestelmään. Perhettä voidaan tarkastella kommunikaatio-, valta- ja tunnesysteeminä. Perhe nähdään myös talous-, toiminta- ja tukisysteeminä. Lapsiperheiden tukemisessa painostetaan vanhemmuuden tukemiseen. Tämän lähtökohdan tarkoituksena on perheen tukeminen ennen kuin ongelmat monin kertaistuvat ja kasaantuvat. Vanhemmat voivat kokea neuvottomuutta lasten häiriökäyttäytymisen kasvaessa. Lasten hoidon laiminlyönti voi olla seurausta mielenterveysongelmista. Tällaisiin ongelmiin pyritään löytämään ratkaisuja tukitoimien avulla. (Hujala ym. 2001, 241–242.)

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Aiempiä tutkimuksia suoraan opinnäytetyöni aiheesta ei löytynyt. Aihetta sivuavia tutkimuksia sen sijaan on tehty muutamia. Seuraavaksi kerrotaan lyhyesti kahdesta aihetta sivuavasta tutkimuksesta ja niiden tuloksista.

5.1 Läheisneuvonpito lastensuojelun sosiaalityössä työmenetelmänä

Sanna Gülerin Pro gradu -tutkielma aiheesta Läheisneuvonpito sosiaalityöntekijän näkökulmasta kertoo läheisneuvonpidon luonteesta työmenetelmänä lastensuojelutyössä sekä siihen osallistuneiden ensikokemuksista. Güler kertoo tutkimuksessaan kahdesta aiemmasta aihetta käsittelevästä tutkimuksesta, joiden näkökulmina ovat olleet lapsikeskeisyys ja lapsen asema koollekutsujan näkökulmasta. Güler kokee juuri sosiaalityöntekijöiden kokemusten ja näkökulmien esiintuomisen tärkeäksi, koska he kutsuvat läheisneuvonpidon koolle ja vain heidän kokemuksensa kautta menetelmän vakiinnuttaminen ja kehittäminen on mahdollista. Läheisneuvonpito on voimavara- ja ratkaisukeskeinen menetelmä. Güler keskittyy voimavarakeskeisyyteen tutkielmassaan. Voimavaroilla tarkoitetaan henkilön fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja kulttuurisia mahdollisuuksia ja edellytyksiä. Voimavarat eli ratkaisukeskeiseen ajatteluun panostaminen tarkoittaa yksilön omien saavutusten, omien ratkaisujen ja edistymisen tukeminen. Voimavarasuuntautunut työote keskittyy hyvän asiakassuhteen luomiseen sekä asiakkaiden toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. (Güler 2006, 4–9.)

Lastensuojelun sosiaalityössä puhutaan lasta koskevista huolista ja sosiaalityössä käytetään huolen vyöhykkeitä. Tämä on taulukko, joka koostuu seitsemästä osasta. Lasta koskevan huolen lisääntyessä siirrytään aina eteenpäin palkeissa kohti suurempia numeroita. Huolen harmaat vyöhykkeet sijaitsevat taulukon keskellä ja niiden kohdalla läheisverkoston karvoittaminen ja läheisneuvonpito tulevat mukaan työmenetelmiin. (Güler 2006, 12–14.)

Läheisneuvonpito avaa perheen voimavarat näkyviksi. Valmisteluvaiheessa kutsutaan läheiset koolle, sovitaan tulevaan läheisneuvonpitoon (jos perhe suostuu) saapuvista viranomaisista ja kirjataan lasta koskevat huolet. Yhteisymmärrys on tärkeää etenkin pohdittaessa ketä viranomaisia kutsutaan mukaan läheisneuvonpitoon ja näin luodaan luottamuksellinen suhde lapsen läheisten kanssa. Tiedonanto vaiheessa läheisneuvonpidossa viranomaiset kertovat huolen aiheet, kuinka ovat tukeneet lasta ja perhettä sekä kertovat reunaehdoista tulevalle suunnitelmalle. Läheiset jäävät tämän jälkeen laatimaan suunnitelmaa. Läheiset esittelevät suunnitelman viranomaisille ja sosiaalityöntekijöille. Sosiaalityöntekijät päättävät suunnitelman hyväksymisestä. Sovitaan myös seurantakokouksen ajankohta noin kolmen kuukauden päähän, jolloin arvioidaan suunnitelman toteutumista. (Güler 21–23.)

Güler huomasi tutkimustuloksissaan kuinka sosiaalityöntekijän tiheä vaihtuvuus heikentää läheisneuvonpitoa työmenetelmänä. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden huoli seurantakokouksen jälkeen palaa hyvin usein, kun suunnitelmallisuudesta ei pidetty kiinni ja lapsen tilanne on mennyt huonompaan suuntaan. (Güler 2006, 81–83.)

5.2 Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista

Tuija Erosen seurantatutkimus Viisi vuotta huostaanotosta kertoo huostaanotettujen lasten institutionaalisista eli sosiaalihuollon järjestelmään kirjatuista poluista. Seurantatutkimukseen haastateltiin noin 97 vuonna 2006 huostaanotettua lasta. Lisäksi tutkimuksessa toteutettiin kaksi sosiaalityöntekijöiden ryhmähaastattelua, jossa kerättiin lisää tietoa lasten erilaisista poluista. Sosiaalityöntekijät myös toimivat aineistonkeruun suunnittelijoina sekä kanssatutkijoina. (Eronen 2013, 9.)

Tutkimuksessa käy ilmi, että lasten institutionaaliset polut ovat eroavat toisistaan ajallisesti sekä lapsen tarpeiden mukaan. Kuitenkin suurinosa huostaanotoista pysyvät voimassa ja kolme yhdestätoista vuonna 2006 huostaanotetuista lapsista, jotka olivat palanneet takaisin kotiin, oli otettu uudelleen huostaan. Sosiaalityöntekijät arvioivat sitä kuinka hyvin lasten erityistarpeisiin oli pystytty vastaamaan. Mielenterveyteen ja koulunkäyntiin liittyviä erityisiä palveluita ei pystytty järjestämään kaikille lapsille ainakaan siinä mittakaavassa mitä lapsi olisi tarvinnut. Sen sijaan lapsen arjen sujuvuuteen, kommunikaatioon ja terveyteen liittyvät palvelut järjestivät paremmin. Lasta tukevat ja uhkaavat tekijät liittyvät yleensä lapsen ihmissuhteisiin ja vanhemmuussuhteiden säätely sijaishuollon aikana korostui. (Eronen 2013, 10.)

Tutkimustuloksissa Eronen kertoo, että lasten institutionaaliset polut ovat ajallisesti hyvin eripituisia. Pitkän institutionaalisen polun sijaishuollossa läpi käyneet lapset saivat turvaa, hyvinvointia ja pysyvyyttä. Lyhyen polun läpikäyneet olivat suurimmaksi osaksi teini-ikäisiä ja huostaanoton tarkoituksena oli poistaa välitön vaara nuoren elämästä. Tällöin tuen määrän selvittäminen on vaikeaa, kun nuori poistuu sijaishuollon piiristä nopeasti. Myös sijoituspaikat voivat vaihdella ja pysyvyyden tunteen luominen heikkenee. Monet huostaanotoista (41) päättyivät siksi, että asiakkaat tulivat täysi-ikäiseksi. Tämä tukee ajatusta siitä, ettei huostaanotto ole väliaikainen ratkaisu. Sosiaalityöntekijät olivat tarjonneet 47 lapselle ja heidän vanhemmilleen jälkihuollon palveluita. Heistä noin puolet otti tarjotun avun ja palvelut vastaan. Lasten sosiaaliset suhteet arvioitiin joko lasta tukeviksi tai uhkaaviksi tekijöiksi. Huostaanoton aikana vanhempien ja lapsen ristiriitaisen suhteen lapselle tuottamia ongelmia pystyttiin lieventämään, mutta ei kokonaan poistamaan. (Eronen 2013, 77–80.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostot ovat. Lisäksi selvitettiin niiden merkitystä nuoren kasvulle ja mitä parannettavaa niistä mahdollisesti löytyy. Tarkoituksena ei ollut löytää keinoja läheisverkostojen tukemiseen, vaan mahdollisesti löytää ne puutteet, joiden korjaamiseen tulisi panostaa. Lisäksi nuorten suhtautumista laitostyöntekijöitä kohtaan pidin tärkeänä, koska laitostyöntekijät toimivat eräänlaisina biologisten vanhempien sijaisena ja aikuisen mallina arjessa.

Tutkimustehtävänä oli selvittää nuoren kokemuksia hänen elämäänsä tukevista läheisverkostoista.

Tutkimuskysymyksinä olivat:

1. Millaisia ovat sijaishuollossa olevan nuoren läheisverkostot?
2. Millaista tukea nuori kokee niistä saavansa?

6.1 Aineiston hankinta

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Se tarkoittaa todellisen elämän kuvaamista ja kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.) Aineiston keräys suoritettiin haastattelemalla suullisesti kahta sijaishuollossa olevaa nuorta.

Haastattelussa tiedonantajat voidaan valita tarkemmin sen mukaan kenellä on kokemusta tai tietoa aiheesta sekä tiedonantajat harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai haastattelun käytön tutkimusaineistona. Haastattelun etuina toimii myös se, että kysymykset voidaan esittää eri järjestyksessä tilanteen mukaan ja esittää tarkentavia kysymyksiä. Tällaisia etuja ei ole kyselyssä, jossa tiedonantajat itse täyttävät heille annetun lomakkeen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75–76.)

Haastattelu toteutettiin teemoitetulla haastattelulla. Teemahaastattelussa pyrittiin löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuivat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo etukäteen tiedettyyn tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–78.)

Aineiston hankinta sijoittui touko-kesäkuun vaihteeseen 2013. Molemmat haastattelut tein kahdessa eri lastensuojelulaitoksessa Etelä-Suomessa, joihin haastateltavat oli sijoitettu. Haastattelut kestivät 20–60 minuuttia, riippuen haastateltavasta. Haastattelu alkoi verkostokartan idean esittelyllä. Kerroin myös haastateltaville, miksi kyselen heidän elämässään vaikuttavista ihmisistä, jotta heille tulisi turvallisempi olo ja kertoisivat vapautuneemmin elämäntilanteestaan. Kerroin myös vaitiolovelvollisuudestani. Haastattelujen aikana esitin tarkentavia kysymyksiä heidän hahmottelemistaan läheisverkostokartoista ja kirjoitin muistiinpanoja itseäni varten.

Huomasin haastateltavien menevän eräänlaiseen ajatuslukkoon heidän miettiessään ketä kaikkia heidän kuuluisi nimetä läheisverkostokarttaan. Pysin rauhoittamaan tilanteen ja ohjaamaan mahdollisimman monen henkilön nimeämistä kyselemällä heidän arjestaan ja arkeen liittyvistä henkilöistä. Näin sain analysointivaihetta varten myös lastensuojelulaitoksen sekä koulun työntekijöitä aineistoon mukaan. Lastensuojelulaitoksen ja koulun työntekijöiden saaminen aineistoon oli mielestäni tärkeää, koska vain siten pystyisin vertaamaan työntekijöiden asemaa ja tärkeyttä perheeseen ja kavereihin. Pysin haastattelujen aikana ohjaamaan keskustelua mahdollisimman vähän, mutta aineiston määrää sekä laatua silmällä pitäen jouduin välillä ohjaamaan keskustelua siihen suuntaan, että sain tarvittavan aineiston kasaan.

6.2 Analyysi

Haastattelun teemoina olivat nuoren läheisverkostot: koti, koulu ja vapaa-aika. Teemojen tarkoituksena oli toimia nuoren tukena, mutta niistä pystyin poikkeamaan tarvittaessa. Nuori eritteli, ketkä ihmiset kuuluvat mihinkin ryhmään ja kertoi henkilöiden merkityksestä elämässään. Henkilöt kirjasin sitä mukaan erivärisille paperilapuille yksi ryhmä kerrallaan. Ryhmät pohjautuivat teoriaosuudessa erittelemiini läheisverkostoihin, mutta nuori itse päätti lopulta, millaisista ryhmistä läheisverkosto muodostuu. Jokainen väri edusti jotain läheisverkostoa. Haastattelun aikana nuori teki verkostokartan näillä itse tekemillään henkilökorteilla. Kaiken keskellä oli nuori, jonka ympärille muut henkilöt muodostavat verkostokartan nuoren haluamalla tavalla. Värien avulla erotin helpommin, mikä läheisverkosto koskettaa nuoren elämää eniten. Syitä tähän pohdimme verkostokartan valmistuttua. Verkostokartan valokuvasin myöhempää analysointia varten. Tarkoituksena oli, että nuoren kanssa keskusteltaessa hän pystyi muodostamaan erilaisia kuvioita läheisverkostoista henkilökorteista tilanteen mukaan. Analysointivaiheessa soitin toiselle haastateltavalle kysyäkseni muutaman tarkentavan kysymyksen analysoinnin onnistumiseksi.

Aineiston analysoinnin aloitin tulostamalla läheisverkostokartoista ottamani kuvat. Kuvat numeroin ykkösestä kolmoseen ja kirjoitin kuviin kuvia parhaiten kuvaavat otsikot:

1. Läheisverkostot kuvina
2. Myrskyisin suhde
3. Kuka henkilö on eniten vaikuttanut huostaanottoon?

Seuraava vaihe oli kirjoittaa muistiinpanoni puhtaaksi: järjestellä asiat loogisesti ja selkeästi analysointia helpottamiseksi. Päätin profiloida haastateltavat uudelleen keksityillä nimillä heidän yksilösuojan turvaamiseksi. Koin, että haastateltavien sukupuolet ovat tärkeitä tutkimustulosten kannalta ja nimeämisen olevan hyvä vaihtoehto tämän esiintuomiseksi. Tämän jälkeen alkoi tutkimustulosten pelaaminen teoriaan.

Kuten jo aiemmin kerroin, olin jakanut jo aiemmin läheisverkostot teoriaosuudessa kolmeen eri yhteisöön: koulu, koti ja vapaa-aika. Sijaishuollossa olevien haastateltavien läheisverkostojen jakaminen näihin ryhmiin ei ollut helppoa, koska haastateltavat todennäköisesti kokevat eri tavalla sanat ”koti” ja ”vapaa-aika”. Esimerkiksi koti voi sisältää merkityksen

biologisesta perheestä tai kasvatuslaitoksesta ja siellä asuvista henkilöistä työntekijöineen. Rahallisen ja henkisen tuen määrä nousi esiin haastateltavien kuvaillessa suhdettaan läheisverkostokartan henkilöihin. Tämän vuoksi tein taulukon, josta näkee kuka tai ketkä henkilöt antavat rahallista tai henkistä tukea. Lisäsin myös joihinkin kohtiin tarkennuksia tuen laadusta ja määrästä.

TAULUKKO 1. Rahallisen ja henkisen tuen antajat sekä tuen laatu.

TONI	Rahallinen tuki	Henkinen tuki	SINI	Rahallinen tuki	Henkinen tuki
Perhe	isovanhemmat, äiti	äiti, tyttöystävä	Perhe	äiti	äiti
Laitos/ Koulu	laitos: käyttöraha, harrastuksien rahoitus	omaohjaaja	Laitos/ Koulu	käyttöraha	omaohjaaja, ohjaaja
Kaverit	"pikkuvipit"	apua päätöksen-tekoon	Kaverit	"pikkuvipit"	apua päätöksen-tekoon

Rahallista tukea antoivat molemmille haastateltaville äidit. Lisäksi Tonille antoi rahaa isovanhemmat, mutta melko harvoin. Rahasummat eivät olleet kummankaan haastateltavan tapauksessa suuria, mutta niiden merkitys oli suuri. Molemmat haastateltavat pitivät pieniäkin rahasummia suurina, koska tiesivät läheistensä rahatilanteen tiukaksi. Laitoksen rahasummista haastateltavat eivät puhuneet niinkään arvostavasti, vaan pitivät sitä enemmänkin itsestään selvänä, eivätkä puhuneet rahasummien määrästä. Toisaalta Toni arvosti sitä, että sai aloittaa uuden kalliin harrastuksen. Kavereiden kesken molemmat haastateltavat puhuivat niin sanotuista pikkuvipeistä eli lainasivat rahaa toisilleen tilanteen niin vaatiessa. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi Tonin mukaan mopon tankkaaminen ja Sinin mukaan kaupasta löytyvä hieno uusi laukku tai ruokailu pikaruokalassa.

--- että jos jollain ei oo rahaa bensaan, niin voi lainata pari euroo.

Joskus kaupungilla käydään mäkissä syömäs ja kaupoilla... sillo voi lainata rahaa, jos löytyy vaikka joku kiva laukku.

Henkistä tukea antoivat molempien haastateltavien äidit. Lisäksi Toni nimisi tyttöystävän henkiseksi tuekseen. Hän kertoi tyttöystävän ymmärtävän vaikeita tilanteista laitoksessa ja kuuntelevan Tonia aina, kun jokin ärsyttää. Laitoksessa omaohjaaja antoi henkistä tukea haastateltaville. Muiden ohjaajien rooli koettiin melko mitättömäksi, paitsi Sini kertoi erään toisen ohjaajan ymmärtävän paremmin itseään kuin omaohjaaja. Silti Sini koki omaohjaajan tukevan henkisesti. Kavereiden rooli korostui henkisesti tuessa. Molemmat haastateltavat kokivat kavereiden kanssa vietetyn ajan olevan irtiotta arjesta. Kaverit myös toimivat hyvinä kuuntelijoina ja ohjasivat kohti parempia päätöksiä vaikeina hetkinä. Molemmilla haastateltavilla löytyi kavereista nuoria, jotka olivat jossain elämänvaiheessa olleet sijaishuollon piirissä tai ovat edelleenkin. Näiltä nuorilta he kokivat

saavansa erityisen hyviä neuvoja etenkin silloin, kun oli tehnyt mieli ”ottaa hatkat” eli karata laitoksesta.

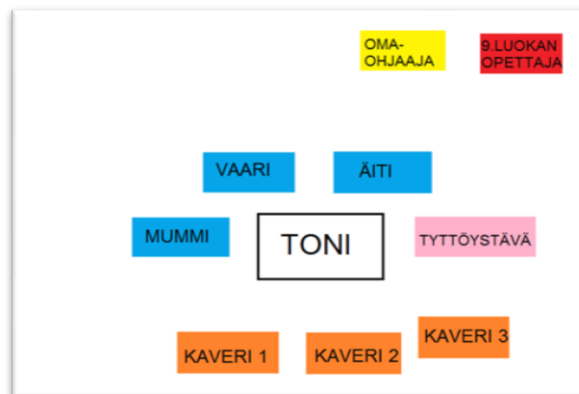
7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustehtävänä oli selvittää, nuoren kokemuksia hänen elämäänsä tukevista läheisverkostoista. Haastatteluissa haastateltavat Sini ja Toni tuottivat molemmat kolme erilaista läheisverkostokarttaa. Olen jakanut nämä kuvat seuraaviin otsikkoihin tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen.

7.1 Sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkostot

Haastateltavat Sini ja Toni muodostivat itsenäisesti läheisverkostokarttaan neljä erilaista ryhmää: perhe, kaverit, laitos/koulu ja seurustelukumppani. He valitsivat itsenäisesti eri väri vaihtoehtoja mikä väri kuvaa mitään ryhmää. Sinin ja Tonin perheeseen kuuluvat sisarukset, äiti ja isovanhemmat. Kavereiksi molemmat nimesivät henkilöt, joiden kanssa viettävät vapaa-aikaa.

Seuraavissa kahdessa kuvioissa on läheisverkostoon kuuluvien henkilöiden hahmotelma haastateltavan ympärillä. Mitä lähempänä haastateltavaa henkilön on, sitä tärkeämpi ja suurempi merkitys henkilöllä. (kuvio 1 & kuvio 2):

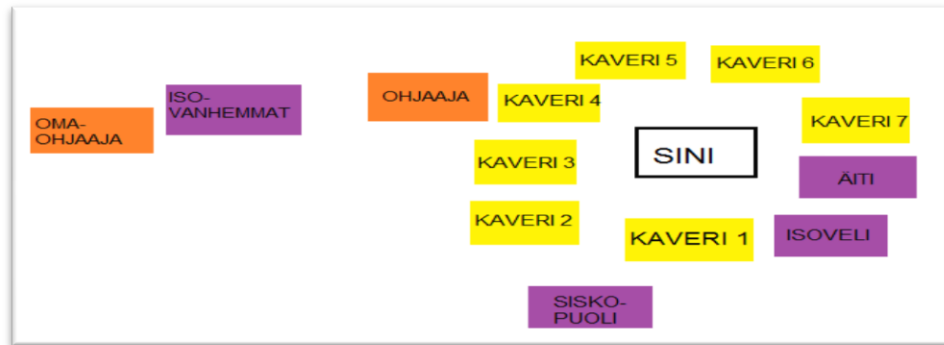

KUVIO 1. Läheisverkostot kuvina.

Tonin läheisverkostokartassa äiti, isovanhemmat sekä tyttöystävä olivat tärkeimpiä. Kavereita hän nimesi kolme ja he olivat kaikki yhtä tärkeitä hänelle. 9-luokan opettaja ja omaohjaaja sijoituivat samoilta kohdilta läheisverkostossa. Enempää ihmisiä sijaishuollosta tai koulun piiristä ei Toni halunnut nimetä. Isovanhempien kanssa Toni puhui puhelimesta melko usein ja he auttavat välillä Tonia rahallisesti. Toni ei ollut koskaan tavannut isäänsä ja siksi häntä ei ole läheisverkostokartassa. Isästä puhuessa Toni puhui isästään melko neutraalisti eikä osoittanut mitään erityisiä tunteita.

--- öö en mä oo koskaan tavannu sitä. En mä niinku tiä missä se on. Saattaa mulla olla veljiä ja siskoja jossain..

Tonilla ei ole sisaruksia äitinsä puolelta ja hän kertoikin, ettei tiedä löytösikö sisaruksia isän puolelta. 9-luokan opettaja oli nimettynä siksi, että hän oli se henkilö joka teki lastensuojelulle ilmoituksia Tonin koulunkäynnistä. Omaohjaaja oli tärkein henkilö laitoksesta ja sen vuoksi Toni nimesikin hänet. Muut ohjaajat eivät niinkään tuntuneet tärkeiltä.

KUVIO 2. Läheisverkostot kuvina.

Sinin läheisverkostokartassa äiti, isovelii ja kaverit olivat tärkeimpiä. Äitinsä Sini koki tueksi ja turvakseen, joka auttaa henkisesti sekä rahallisesti, kun on vaikeaa. Isoveli oli aiemmin ollut todella läheinen Sinille ja hänet oli myös otettu huostaan. Isoveli oli ollut pidempään huostassa kuin Sini. Isoveljeään Sini ei nähnyt enää usein johtuen välimatkasta ja aikatauluista, mutta koki hänet silti tärkeäksi. Siskopuoli oli tulosta isän nykyisestä liitosta uuden naisen kanssa. Aiemmin siskopuoli oli ollut tärkeämpi, mutta nykyään Sini ei nähnyt siskopuoltaan enää käytännössä lainkaan. Kuitenkin Sini mielsi siskopuolensa jollain tavalla osaksi perhettään ja piti häntä senkin vuoksi tärkeänä itselleen.

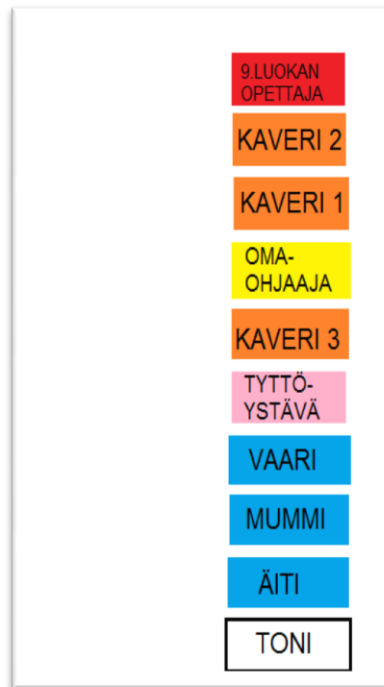
Aluks mä näin sitä mun siskopuolta, mut sit se isän uusi nainen, siis öö se mun äitipuoli, päätti et oon huonoo seuraa ja se niinku päätti etten saa enää tavata sitä...

Koulu tai laitos ei niinkään olleet Sinille tärkeä: hän nimesi yhden ohjaajan omaohjaajaansa tärkeämmäksi, koska tämä ohjaaja oli hänelle lähimpi. Koulusta Sini ei nimennyt ketään, vaikka kysyin, löytyykö sieltä ketään erityistä henkilöä. Sinillä oli aika neutraali asenne koulua kohtaan ja näki heidät lähinnä vain työntekijöinä. Isovanhempiaan Sini näki harvoin ja oli sijoittanut heidät ohjaajan ja omaohjaajan väliin. Kuitenkin Sini koki heidät osaksi perhettään ja sen vuoksi nimesi heidät läheisverkostokarttaan.

7.2 Läheisverkostoista nuoren saama tuki

Läheisverkostoista saadun tuen määrää selvittääkseni pyysin molempia haastateltavia järjestelemään läheisverkostokarttaan tekemänsä laput uudelleen siten, että lähimpänä haastateltavan omaa nimeä ovat epävakaimmat suhteet. Suhteet voivat olla äärimmäisen tärkeitä, mutta jollain tavalla ristiriidassa ja herättävät eniten ajatuksia haastateltavissa.

Seuraavassa kuviossa on kuvattuna keihin haastateltavalla on myrskyisin suhde. Lähimpänä haastateltavaa ovat epävakaimmat suhteet. (kuvio 3 & kuvio 4):

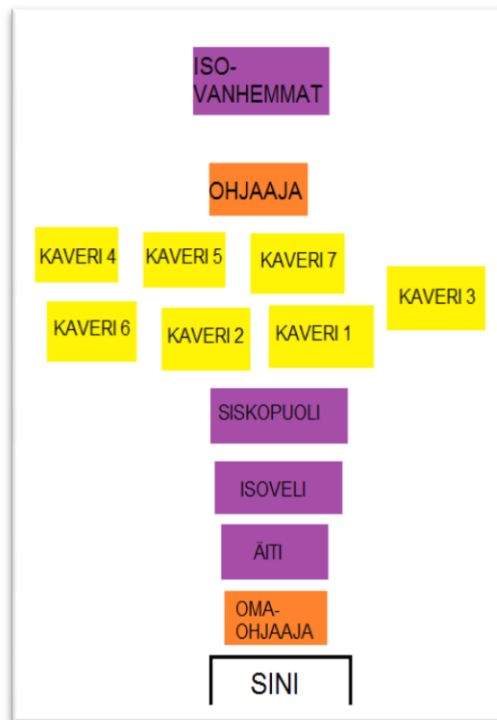
KUVIO 3. Myrskyisin suhde.

Tonin suhde äitiin oli ongelmallinen. Toni rakasti äitiään ja piti häntä kunnan äitinä. Toni kertoi suhteen olevan nykyään parempi, kun hänet on otettu huostaan. Aiemmin oli paljon riitoja ja hän ei oikein tullut toimeen äitinsä kanssa. Kuten jo aiemmin kerroin, niin Toni sai äidiltään henkistä sekä rahallista tukea.

--- että me niinku tapeltiin tosi paljon melkeen kaikesta... Ihan pikkusasioista tuli riitaa ja me aina huudettiin toisillemme tai no mä huusin ainakin. Ei oikein osattu olla sillo ja tultu toimeen keskenään...

Isovanhempien kanssa Tonilla oli vakaampi suhde. Heidän kanssaan tuli harvoin riitoja ja Toni koki olevansa heille tärkeä. Tyttöystävä auttoi Tonian etenkin silloin, kun oli henkisesti vaikeaa. Etenkin silloin, kun harmitti laitoksessa olemisen, tyttöystävä tuki ja kannusti pysymään laitoksessa. Kaveri 3 oli kavereista se, jonka kanssa tuli joskus pientä riitaa, mutta ei mitään sen kummempaa. Muihin kavereihin Tonilla oli vakaampi suhde, eikä riitoja tai muita erimielisyyksiä ollut käytännössä lainkaan. 9-luokan opettaja ei enää koskettanut Tonin elämää koulun loputtua, mutta Toni koki opettajan lähinnä koulun työntekijäksi ja suhde oli opettaja-oppilas suhteen kaltainen.

Se oli mun ope ysillä. Ei sieltä koulust ny muita tuu mieleen..

KUVIO 4. Myrskyisin suhde.

Sinin suurimmat ristiriidat olivat omaohjaajan kanssa. Omaohjaaja ei tuntunut ymmärtävän Siniä ja tuntui kieltävän kaiken jo ennen kuin Sini sai sanottua asiansa loppuun. Kuitenkin Sini tiesi, että siihen oli varmaan jokin syy, miksi asioita kiellettiin, vaikka hän ei oikein osannut eritellä, mitä ne syyt aina olivat. Äidin kanssa suhde oli nykyään tasapainoisempi. Ennen huostaanottoa Sinin suhde äitiinsä oli riitaisa ja vaikea. Nykyään välimatka ja säännölliset tapaamiset olivat muuttaneet suhdetta terveemmäksi ja Sini soittikin äidilleen viikoittain. Velipuolen kanssa oli aiemmin ollut todella riitaisaa. Sinin vanhempien eroamisen ja isän uuden perheen myötä, erityisesti suhde äitiin, isoveljeen ja siskopuoleen hankaloituivat. Vanhempien ero oli riitaisa ja isän uuden perheen hyväksyminen vaikeaa. Huostaanotto Sinin kohdalla tasapainotti ihmissuhteita ja antoi niille tilaa muuttua.

Nykyään välit äitiin on tosi hyvät. Me soitellaan paljon ja mää käyn sen luona aina kun vaan voin. Äiti auttaa sillai niinku rauhoittaa kun on paha mieli jostain...

--- isoveljee nään joskus sillo ku käyn äitillä... aika harvoin me satutaan samaan aikaan sinne. Ei olla enää niin läheisiä ku nähdään harvoin.

Sini koki tärkeiden ihmissuhteidensa vakiintuneen huostaanoton myötä. Kavereiden kanssa Sinillä ei ole ollut riitoja, vaan kavereisuhteet olivat tasapainoisia ja tärkeitä. Sini piti kaikista kavereistaan ja koki suhteiden olevan kunnioittavia. Ohjaajan kanssa Sinillä oli rento suhde. Sinillä olikin tapana kertoa ohjaajalle sellaisista asioista, joita ei tuntenut pystyvänsä kertomaan omaohjaajalleen. Isovanhempiin Sini ei ollut paljonkaan yhteydessä ja osaksi varmaan tämän vuoksi koki suhteen olevan todella vakaa.

He näkivät lähinnä harvakseltaan vain Sinin käydessä äidillään viikonloppuisin.

Pyysin haastateltavia asettelemaan laput sen mukaan, kuka henkilöistä on eniten vaikuttanut heidän huostaanottoonsa. Molemmat haastateltavat asettelivat laput automaattisesti jonoksi, vaikka en sitä erikseen pyytänyt. En myöskään pyytänyt heitä ottamaan itseään mukaan hahmotelmaan. Seuraavissa kuviossa (5 ja 6) haastateltavat kuvaavat huostaanottoon vaikuttaneita henkilöitä. Lähimpänä haastateltavia ovat eniten huostaanottoon vaikuttaneet henkilöt.

KUVIO 5. Kuka henkilö on eniten vaikuttanut huostaanottoon?

Toni hahmotteli kuvion nopeasti. Kuvasta kertoessaan hän mainitsi itsensä ensimmäiseksi. Tonista hän itse oli se henkilö, joka eniten vaikutti huostaanoton toteutumiseen. Hän vaikutti ymmärtävän, kuinka koulunkäynnin laiminlyöminen ja huono käyttäytyminen olivat olleet suurimmat tekijät.

Mää itte oon se suurin syypää tähän et oon huostassa. Itte hankaloitin tilannetta ku oisin viä voinu mennä kotio...

Seuraavaksi Toni nimesi äitinsä. Äidin kanssa oli paljon riitoja eikä ollut oikein omaa haluakaan tulla toimeen paremmin. Äidin oli vaikea toimia Tonin kanssa ja heikon kommunikaation takia tilanne riistäytyi käsistä. 9-luokan opettaja vaikutti siksi, että hän teki Tonista ilmoituksia koululle. Epäselväksi jäi, tekikö opettaja ilmoituksia myös lastensuojeluun, mutta Toni ilmeisestikin ajatteli opettajan toimilla olleen erittäin suuri vaikutus siihen, että päätyi kiireelliseen sijoitukseen ja sitä kautta huostaan.

Se ysiluokan ope teki niinku niitä ilmoituksia ja siitä tää sit niinku öö alko...

Isovanhemmista puhuttaessa Toni ei puhunut niin negatiivisesti. Hän ei oikein osannut eritellä, miksi he sijoittuivat heti opettajan jälkeen. Toni kertoi isovanhempien tukeneen huostaanottoa, jotta tilanne paranisi. Kaverit olivat melko summittaisessa järjestyksessä, eivätkä he olleet vaikuttaneet huostaanottoon. Kavereista sai tukea, ja harvoin he kannustivat huonoihin päätöksiin omien etujensa turvaamiseksi. Tyttöystävästä Toni oli saanut pelkkää positiivista tukea. Toni ei syyttänyt huostaanotosta lastensuojelulaitoksia ja näki lastensuojelun lähinnä auttavana tahona. Lastensuojelulaitos 1 kuvasi paikkaa, jonne Toni oli kiireellisesti sijoitettuna ja lastensuojelulaitos 2 taas nykyistä huostaanotto paikkaa. Toni kertoikin kiireellisen sijoituksen paikan olleen hyvä paikka ja silloin olisi ollut mahdollisuus estää huostaanotto, jos olisi itse herännyt tilanteeseen ajoissa.

KUVIO 6. Kuka henkilö on eniten vaikuttanut huostaanottoon?

Sinin kohdalla kuvio muodostui melko nopeasti, ja hänkin nimesi itsensä eniten huostaanottoon vaikuttaneeksi tekijäksi. Sini kuvaili omien ratkaisujensa, kuten hatkojen ottamisen kiireellisesti sijoitettuna, vaikuttaneen huostaanottoon. Lisäksi osittain silloiset kaverit olivat osa huonojen valintojen sarjaa. Nämä kaverit eivät enää kuuluneet Sinin nykyiseen läheisverkostoon. Nykyisiä kavereitaan eikä aiempia lastensuojelun määräämiä sijoituspaikkojaan Sini ei halunnut sijoittaa kuvioon. Hänen mielestään kummatkaan eivät olleet vaikuttaneet huostaanottoon positiivisesti tai negatiivisesti.

--- että mää oon itte se joka tän kaiken on aiheuttanut suurimmaks osaks. Olihan se vanhempien ero vaikeeta ja olin iskälle tosi vihane... Oli mulla kuitenkin monta mahdollisuutta tehdä toisin eikä ottaa hatkoja ja silleensä...

Sinin kotona olleet ongelmat vaikuttivat kiireelliseen sijoitukseen. Äitipuolen käytös Siniä kohtaa toi lisää ongelmia jo ennalta vaikeaan vanhempien avioeron aiheuttamaan tilanteeseen. Sini kuvailikin oireilleensa eniten tuona aikana, kun isä löysi uuden naisen ja sai yhteisen lapsen tämän kanssa. Aluksi tilanne ei ollut niin paha, mutta jossain vaiheessa äitipuoli alkoi rajoittaa Sinin tapaamisia siskopuolen ja isän kanssa. Sini kertoi, ettei ollut äitipuolen mielestä sopivaa seuraa tyttärelleen. Tämän vuoksi Sinin käyttäytyminen sekä valinnat menivät huonompaan suuntaan, ja

äitipuoli löytyikin toiseksi suurena syynä huostaanottoon. Samasta syystä Sini nimesi isänsä äitipuolensa jälkeen.

Isä ei pidä tyttärensä enää yhteyttä riitelyn vuoksi. Välillä Sini koki kaipaavansa isäänsä, mutta ei viitsinyt enää välittää yhteydenpidon lakkaamisesta. Vielä kiireellisen sijoituksen aikoihin isä piti välillä yhteyttä Siniin, mutta pikkuhiljaa vähäininkin yhteydenpito lakkasi. Isoveli joutui lastensuojelun piiriin aiemmin kuin Sini. Vanhempien riitely vaikutti sekä Siniin että hänen isoveljeensä ja muutti heidän välinsä lopulta niin huonoiksi, että riidoista tuli fyysisiä. Nykyään välit olivat hyvät, mutta aiemmin yhteydenpidosta seurasi lähinnä syyttelyä ja riitelyä, jotka omalta osaltaan vaikuttivat huostaanottoon. Siskopuoli löytyi listan viimeisimpänä lähinnä siksi, että siskopuolen olemassaolo oli vaikuttanut Sinin henkiseen tasapainoon negatiivisesti riitelyn keskellä. Siskopuoli itse ei ollut Sinin mielestä vaikuttanut tilanteeseen omalla toiminnallaan, koska oli paljon nuorempi eikä ymmärtänyt tilannetta, kuten vanhemmat lapset.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätökset olen jakanut eri osioihin. Painotan etenkin äidin ja isän roolia haastateltavien elämässä. Johtopäätökset olen sitonut pieniin teorio-osioihin, jotta erilaisten suhteiden tärkeys tulee paremmin esille.

8.1 Äidin rooli

Äidin rooli nousi esiin molempien haastateltavien puheessa. Äiti oli ennen huostaanottoa ollut ihminen, johon nuori ei saanut luotua vahvaa ja vakaa suhdetta, vaan sosiaalinen kanssakäyminen täyttyi riitelmästä ja väärinymmärtämisestä. Huostaanoton alettua suhde äitiin oli molemmilla haastateltavilla muuttunut vakaammaksi. Äidistä oli muotoutunut eräänlainen tukipilari, johon molemmat haastateltavat tukeutuvat. Äiti oli ennen kaikkea henkinen tuki, mutta auttaa välillä rahallisestikin. Vaikka rahasumat eivät olleet Sinin ja Tonin mukaan suuria, oli niillä sitäkin suurempi merkitys. Molemmat arvostivat erityisesti sitä, että äiti vähistä rahostaan päätti auttaa lastaan itseensä sijoittamisen sijasta.

Äidin merkitystä lapselle on tutkittu paljon. Tytölle äiti osoittaa omalla toiminnallaan naisen roolin ja opettaa naiseutta. Tytär samaistuu vahvasti äitiin, joka antaa tyttärelle turvallisuuden tunteen sekä tunteen jatkuvuudesta. Vahva samaistuminen johtuu todennäköisesti siitä, että äiti ja tytär jakavat saman roolin perheessä. Liian vahva samaistuminen voi myös olla esteenä tyttären omalle kasvulle ja eriytyminen äidistä onkin välttämätöntä tyttären kasvun turvaamiselle. Eriytyminen äidistä ei ole helppoa, koska tytär on samaistunut äitiinsä jo hyvin varhaisessa vaiheessa. (Tuovinen 2004, 7.) Äidin oma ruumiin kuva ja käsitys siirtyvät tyttärelle. Äiditkin ovat olleet joskus tyttäriä ja siirtävät helposti oman lapsuutensa heijastuksia tyttäriinsä. Äitisuhteen kipukohdat heijastuvatkin monesti tyttärillä aikuisiän ihmissuhteissa. (Ronkainen 2013, 6.)

8.2 Isän rooli

Isän merkitys haastateltaville oli hyvin erilainen. Toni oli kasvanut aina ilman biologista isäänsä eikä mainitse isäpuolien läsnäolosta lainkaan. Tonilta isästä kysyttäessä tuli hyvin neutraali vastaus, aivan kuin isä olisi vain henkilö, jolta Toni oli saanut osan geneestään. Sini oli kasvanut ehjässä perheessä, kunnes vanhemmat erosivat ja isä perusti uuden perheen. Sini näki uuden perheen nykyään lähinnä eräänlaisena uhkatekijänä, jonka takia hänen suhteensa isään oli katkennut lähes kokonaan. Isän rooli Sinin elämässä ennen huostaanottoa oli ristiriitainen ja riitelyä esiintyi paljon. Sini tuntui kaipaavan isää välillä ja oli surullinen suhteen katkeamisesta. Sini ei kuitenkaan uskonut suhteen katkeamisen olevan välttämättä lopullista, vaan uskoi asioiden muuttuessa paremmiksi myös suhteen isään mahdollisesti elpyvän edes jollekin tasolle.

Klassisen ajattelumallin mukaan isä saa roolinsa ja tehtävänsä sitten, kun lapsi erkaantuu yksivuotiaana äidistään. Isän tehtävänä on auttaa nimenomaan tässä erkaantumisessa. Perinteisesti roolit on jaettu siten, että äiti hoivaa sekä huolehtii lapsesta ja isä huolehtii taloudellisesta turvasta, asettaa rajoja ja pitää kuria. Lasten odotukset syntyvät näiden roolien mukaan. Perheet joissa roolit ovat sekoittuneet ja eivät ole selkeitä, myös lasten odotukset vaihtelevat. Nykyisen ajattelun mukaan isän rooli ei ala vasta lapsen ollessa yksivuotias, vaan jo alusta alkaen suhde lapseen on henkilökohtainen eikä toteudu missään vaiheessa äidin välityksellä. Tutkimusten mukaan äitiys ja isyys tuskin eroavat lainkaan laadullisesti toisistaan. Isän rooli lapsen syntymän jälkeen on äidin tukijana ja perheen voimavarana. Lapsi on riippuvainen äidistään ja äiti viettääkin paljon aikaa vauvan kanssa. Parisuhteesta huolehtiminen ja sitä kautta molempien vanhempien hyvinvointi heijastuu lapselle. Lapsi kasvaa vanhempien välisestä suhteesta. Isän rakkaus heijastuu lapsen hoivaamiseen ja lapsen kokemus siitä, kuinka häntä on hoivattu ja rakastettu, opettaa lasta arvostamaan itseään ja tarpeitaan. Isän kanssa leikkiessään lapsi saa rikkoja rajojaan ja saa voimakkaita elämyksiä. Leikin kautta isä vahvistaakin kiintymyssuhdetta lapseen. (van den Arend & Liukkonen 2009, 23–26.)

8.3 Sisarus- ja muut sukulaissuhteet

Sisaruksien merkitystä ja suhteiden laatua oli vaikea selvittää, koska vain Sinillä oli sisaruksia. Sinille sisaruksien merkitys oli ennen huostaanottoa ja huostaanottoa mietittäessä paljon tärkeämpi kuin nykytilanteessa. Vaikuttaisi siltä kuin Sini olisi irtaantunut erilliseksi henkilöksi isoveljestään. Sini kertoi ihailleensa jollain tasolla isoveljeään ja turvautuneensa tähän ennen huostaanoton virallistamista. Siskopuoli ei ole ollut Sinille enää tärkeä lähinnä, koska ei saanut tavata häntä. Sini puhui siskopuolesta melko neutraalisti eikä kaivannut häntä erityisen paljon enää nykyään.

Sukulaisten läsnäolo Sinin ja Tonin elämässä oli erittäin vähäistä. Molemmat kertoivat tapaavansa isovanhempiaan joskus. Toni tapasi heitä useammin ja piti muutenkin isovanhempiinsa yhteyttä. Sinille isovanhemmat eivät olleet niinkään tärkeitä. Hän koki isovanhemmat enemmänkin lähisukulaisiksi, joita tavataan esimerkiksi syntymäpäivillä. Muita su-

kulaisia kumpikaan haastateltava ei nimennyt eikä kumpikaan sanonut kaipaavansa muutoksia sukulaissuhteiden laatuun.

8.4 Kaverisuhteet

Haastateltavat kokivat kaverisuhteiden olevan äärimmäisen tärkeitä ja ajan viettäminen kavereiden kanssa terapeutista toimintaa. Kaverit tukivat vaikeilla hetkillä, olivat aina läsnä joko fyysisesti tai sitten vain puhelimen välityksellä. Kaverit ymmärsivät Sinin ja Tonin erilaisia elämäntilanteita ja antoivat mahdollisuuksien mukaan tukea henkisesti tai rahallisesti. Kaverisuhteissa kasvetaan yhdessä ja nykyiset kaverit vaikuttivat olevan positiivista seuraa molemmille haastateltaville. Kaverisuhteessa tasa-arvoisuus nousi molempien haastateltavien puheissa esille. Kaikki olivat samalla viivalla, kuuntelivat toisten huolet ja olivat reiluja. Sini ja Toni kokevat kavereiden auttavan heitä pysymään oikealla reitillä eikä tekemään tulevaisuutta haittaavia päätöksiä. Molempien elämänasenteista paistoi usko tulevaisuuteen ja jonkinlainen luottamus omaan selviämiseen tuli esille etenkin Tonin puheissa.

Kaverisuhteet ovat nuorille tärkeitä, kuten jo aiemmin luvussa 3.3 kerroin. Kaverisuhteissa nuori kasvaa sosiaalisesti suhteessa toisiin nuoriin, oppii asioita itsestään ja muista. Kavereiden kanssa vietetään vapaa-aikaa rentoutuen ja tekemällä niitä asioita joita haluaa. Kaverisuhteita voi olla erilaisia ja huonojen valintojen kautta nuoret oppivat valitsemaan tarkoin kenen kanssa viettää vapaa-aikaansa. Samalla opitaan tärkeitä ihmissuhdetaitoja tulevaisuutta varten.

9 POHDINTA

Pohdinnassa kerron, kuinka opinnäytetyö eteni ja millaisia haasteita kohdasin. Lisäksi pohdin aiheita omasta näkökulmastani ja kerron mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

Sijaishuollossa olevien nuorten läheisverkoston tutkiminen oli todella mielenkiintoista. Tein erikoistavan harjoitteluni lastensuojelulaitokseen ja siellä huomasin läheisverkostojen samankaltaisuuden tietyillä nuorilla. Halusin tutkia sitä lisää ja selvittää kuinka samankaltaisia ne ovat ja onko niitä mahdollista jotenkin vahvistaa tai elvyttää. Nuorten emotionaaliset ongelmat johtuivat usein nimittäin juuri niistä suhteista, jotka merkitsivät heille eniten.

Tutkimuskohteiden saaminen oli hankalaa. Lastensuojelussa ongelmien lähteet ovat usein vaikeita asioita, jonka vuoksi vieraille ihmiselle avautuminen voi olla erittäin hankalaa. Etenkin, jos syy lastensuojelusiakkueen on aikuisissa ihmisissä ja nuori voi kokea heidän pettäneen hänet. Tarkoitukseni oli haastatella kolmea tai neljää nuorta, mutta aikatauluongelmien vuoksi päädyin haastattelemaan kahta nuorta. Molemmat haastateltavat olivat minulle entuudestaan tuttuja, ja tiesin heidän olevan puheliaita. Jonkinlaisen luottamussiteen olemassaolo helpotti varmasti nuorten avautumista ja sain hyvin aineistoa opinnäytetyöhön.

Tutkimuksen vaiheet kirjasin paperille tutkimuksen edetessä. Aikataulutin opinnäytetyön vaiheet ja pysyin melko hyvin aikataulussa. Haastattelut teemoitin ja suunnittelin hyvissä ajoin. Haastattelutilanteissa tahti oli rauhallinen ja tunnelma rento, mikä auttoi omaa työskentelyäni. Analysointivaiheessa olin kriittinen tutkimusaineistoa tutkiessani, koska siinä oli paljon omia havaintojani ja pohdin: olivatko ne oikeita vai vääristyneitä. Jouduin myös pohtimaan, muuttaako entuudestaan tuttujen nuorten haastattelu tutkimuksen luotettavuutta. Uskon kuitenkin, että ennakkotietoni haastateltavista vain vahvistivat tutkimustulosten luotettavuutta. Eettisyys oli toinen pohtimani asia. Sen takaamiseksi vaihdoin haastateltavien nimet ja päätin jättää muutamien läheisverkoston henkilöiden sukupuolet mainitsematta.

Opinnäytetyöprosessin aikana huomasin monia asioita, joita kuuluisi parantaa. Kirjallisuutta oli vaikea löytää etenkin läheisverkostoista: läheisneuvonpitoa työmenetelmänä ja nuorisotutkimuksen vapaa-ajan tutkimus olivat lähimmät tietolähteet, jotka löysin. Tieteellistä materiaalia nuorten läheisverkostoista täytyisi saada lisää. Nuorten kertomusten keskeltä havaitsin läheisverkostojen aiheuttamien ristiriitojen olevan juuri niitä syitä, miksi heillä oli ajoittain paha olla. Heikot selviytymistaidot pahensivat tilannetta ja lopulta nuori päätyi huostaan. Toisen haastateltavan sosiaalinen suhde isäänsä oli katkennut melkein kokonaan huostaanoton alettua ja tämä olisikin sellainen asia, jota kannattaisi jatkossa ehdottomasti tukea ja mahdollisesti myös tutkia lisää.

Vanhempien antama emotionaalinen tuki on elintärkeää vaikeissa elämäntilanteissa. Etenkin toisen nuoren kohdalla pystyi toteamaan sen melkein täydellisen puuttumisen menneisyydessä. Tulisikin panostaa vanhempien valmiuteen olla vanhempia lapsilleen ja tukea vaikeina hetkinä, jotta vanhemmilla riittää voimavaroja lapsiensa tukemiseen. Omiin lapsiin tukeutuminen ei ole ratkaisu, vaan erilaisten toimijoiden palveluiden tarjoaminen vanhemmille voisi auttaa tilanteessa selviämiseen. Tämä tietenkin edellyttää palveluiden esille tuomista ja niiden helppoa saatavuutta.

LÄHTEET

- van den Arend, E. & Liukkonen, J. 2009. Isän syli- tutkimus isyydestä ja varhaisesta vuorovaikutuksesta. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 3.9.2013. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4975/Liukkonen_Jenni_ ja_van_den_Arend_Elina.PDF?sequence=1
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14. osin uud. p. Helsinki: WSOYpro.
- Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Viitattu 24.8.2013. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf?sequence=1
- Güler, S. 2006. Läheisneuvonpito sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 24.8.2013. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/1d860c0041841efcbf10fffb5088ca3e/guler.pdf?MOD=AJPERES>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uud. p. Helsinki : Tammi.
- Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Jyväskylän yliopisto. n.d. Sanasto. Sanat-kansio. Sosiaaliset verkostot. Viitattu 28.7.2013. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaaliset-verkostot>
- Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Muistio. Opetushallitus. Viitattu 3.3.2013. http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf
- Myllyniemi, S. 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Puuronen, V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Ronkainen, L. 2013. Naisen kaari. Elämävaiheiden merkityksistä naiseksi kasvun tiellä. Työyhteisö- ja psykoterapiapalvelu. Episteme Consulting Oy. Viitattu 25.8.2013. http://www.zonta.fi/pub/doc/NAISEN_KAARI_16.3.2013_Ronkainen.pdf
- Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa- käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sosiaaliportti, 2013a. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 15.7.2013 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinensijoitus/>

Sosiaaliportti, 2013b. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Sijaishuolto. Sijaishuoltopaikan valinta. Lapsen läheisverkoston kartoittaminen. Viitattu 11.9.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/paikanvalinta/lahiverkostonkartoitus/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuovinen, P. 2004. Naiseksi ilman äitiä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 5.7.2013. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8860/G0000460.pdf?sequence=1>

Turunen, K.E. 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Atena.

Weiss, M. 2005. Lapsuus ja nuoruus nykyaikana. Kasvatuksen mielekkyydestä ja mielettömyydestä. Tallinna: Kirjakas Ky/Tallprint.